

Dødehavsrullene (bearbeidet fra innledende essay til *Dødehavsrullene*, 2004).

Jordandalen år 68 e.Kr.: Jødernes oppstand mot romerveldet har vart i to år. Etter å ha erobret Galilea fortsatte romernes tiende legion videre sydover gjennom Jordandalen. 21. juni inntok soldatene Jeriko, 'Palmestaden', og drepte de få innbyggerne som var igjen i byen. Så red general Vespasian videre til Dødehavet. Der kastet han noen bundne krigsfanger i vannet for å se om det virkelig var slik at de ville flyte i det salte vannet, slik han var blitt fortalt. Fem kilometer mot vest lå en ensom jødisk bosetning med navnet Sekaka – i dag kjenner vi stedet under navnet Qumran. Bosetningen lå på en høyde over en elvedal, rundt en kilometer fra bredden av Dødehavet. Før Vespasian sendte sine tropper mot den opprørske byen Jerusalem, ble en mindre hærenhet sendt mot Sekaka. Portene ble ikke åpnet for soldatene, som inntok stedet med makt (arkeologene fant senere et stort antall romerske pilespisser i ruinene). De overlevende ble ført bort som krigsfanger. Under den langvarige beleiringen av Jerusalem ble de satt til tvangsarbeid som trehugst og klargjøring av beleiringsmaskiner. Noen av dem sendte nok tanker til Sekakas store skatt som de hadde gjemt før soldatene kom, en av Judeas største boksamlinger med et par tusen bokruller.

De første ukene i juni hadde beboerne der, femti menn som tilhørte et gammeltroende jødisk fellesskap med navnet Samfunnet, vært travelt opptatt med å skjule sine bokruller før krigens redsler skulle nå Jeriko-området. Noen ruller ble gjemt i en hule to kilometer nord for bosetningen. Men denne hulen var innenfor synsvidde fra Jeriko. Da soldatene nærmet seg, ble det for risikabelt å arbeide der. Arkiveringsarbeidet ble så konsentrert i et par huler nærmere bosetningen. Her ble flere bokruller satt på høykant i spesiellagede slanke krukker, der de kunne stå tørt og trygt til de kunne hentes igjen. Andre ble lagt forsiktig på hulegulvet, før hulene ble murt igjen og inngangene kamuflert. Men langt over tusen bokruller gjensto. Noen ble brakt til små huler like ved bosetningen. De fleste ble imidlertid liggende i en stor todelt hule i kalksteinterrassen hundre meter unna, som var vanskelig tilgjengelig i det bratte terrenget.

Anlegget på Sekaka ble herjet og brent. Bokrullenes forvaltere ble drept eller tatt til fange. Soldatene tok seg antagelig ned i den store kalksteinshulen for å søke etter verdisaker. De fant hverken sølv eller gull, kun pergamentruller i hundrevis. I frustrasjon må de ha sparket og slått rundt seg, slik at mange av bokrullene gikk i stykker.

Hva slags boksamling?

Denne boksamlingen dukket opp til overflaten igjen i 1946, og er blitt kjent under betegnelsen Dødehavsrullene. Det dreier seg om et jødisk bibliotek fra det første århundre e.Kr., som tildels inneholdt langt eldre skrifter. Rundt et dusin bokruller var bevart i sin helhet, av de fleste var det bare større eller mindre biter igjen. Religionshistorisk befinner vi oss mellom Det gamle og Det nye testamente: i et avgrenset jødisk fellesskap som er intenst opptatt av sine hellige skrifter og hvordan de skal forstås i den tiden de lever, mens de regner med at historiens tidsur går mot sin slutt. En del av skrifterne er forfattet innenfor dette fellesskapet, mens andre representerer den videre jødiske religiøse litteratur i de siste to århundrer f.Kr.

Dødehavsrullene har gitt ny kunnskap om hvordan den skriftsamlingen kristne kaller Det gamle testamente ble overlevert i århundrene før sekelskiftet. De gir nytt lys over jødisk historie og utviklingen av tidlig jødisk litteratur, tro og fromhetsliv. Videre har de ført til en intens debatt om hvordan Jesus og den eldste kristne menighet kan forstås.

En dag i Sekaka

Hvordan var livet i dette samfunnet – hos dem som gav oss Dødehavsrullene - før romerne kom? La oss forsøke å rekapitulere litt fra livet til en av dem.

En høstdag står Hananja, sønn av Simon, opp som han pleier rett før soloppgang. Sammen med noen frender har han sitt natteleie i en hule. Litt vann blir helt fra en stor vannkrukke over i et fat slik at de får vasket hendene. Så går de raskt til Sekaka, der de møter sine trosfeller, fire dusin menn i alt. De fleste kommer fra hver sine huler, mens tilsynsmannen og noen av prestene holder hus i det befestede tårnet midt i bosetningen. Alle stiller seg opp til morgenbønn, kledd i sandaler og skittenhvite kapper. Med bønneremmer om pannen og høyre arm vender de seg mot soloppgangen over Salthavet og Ammons berg i øst. Denne dagen er det presten Sakarja som leder dem i trosbekjennelse og vekselsang:

Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren alene!

Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte, av hele din sjel og med alt du eier!

Priset være du, Herre, som skapte morgenen, og lot lyset vinne over mørket!

Når dagen bryter inn vil vi lovsynge deg for dine mektige gjerninger.

Deretter går hver og en til sitt arbeid. Pottemakeren og veveren går til verkstedene, kokken til kjøkkenet og bakeren til bakeriet. Noen gir småfeet vann, før de fører dyrene ut på beite. Otniel og Elhanan gjør klar bue og piler og drar av gårde med en lett bær på ryggen. De skal jakte på steinbukk i berghamrene mot syd, og vil ikke komme tilbake før sent på kvelden. Andre tar fatt med bokrullene. Én preparerer skinnene, en annen syr dem sammen til bokruller, før Simon og Jonatan, fellesskapets skrivere, tar fatt på avskrivningen med sine fjærpenner. Simon er spesielt opplært til å skrive Moses' ord på de små pergamentstykkene som skal legges i kapslene på bønneremmene og festes på dørkarmene.

Hananja og fem andre er i gang med innhøstningen fra daddelpalmene. Det er hardt arbeid å klatre opp og hente frukten ned fra de syv-åtte meter høye trærne. Etter et enkelt dugurdsmaal i skyggen av palmene krever magen sitt. Hananja tar med seg hakken sin og går ut av syne for de andre. Der graver han et hull og bøyer seg ned mens han slår kappen rundt seg så han er godt tildekket. Deretter dekker han avtreddet til. Ved den femte time samler hele fellesskapet seg på nytt ved Sekaka. Hananja har hentet to esler fra stallen. Kløvkurvene er tunge med dadler. Han må lesse av og gi dyrene vann før han kan gå til renselsesbadet. Under det enkle taket av grener tar han kappen av. Iført lendeklede går han ned trinnene til mikve-badet, dypper seg nedi og går opp trinnene på den andre siden. I trappen er det et lavt gjerde som skiller ham fra brødrene som er på vei ned og ennå ikke er blitt rene. Så tar han den hvite måltidskappen på og går med de andre til forsamlingsalen. Alle får grønnsaksuppe i skålen og et pitabrød ved siden av. Kruket blir fylt med vin blandet ut med vann. Sakarja leser lovprisningen til Gud og bryter det første brødet. Deretter spiser de sammen i stillhet. Etter måltidet ber Sakarja takkebønnen til skaperen for hans gaver i det gode land han har ført dem inn i.

Etter en hvil vender Hananja og frendene hans tilbake til palmelunden og ettermiddagens arbeidsøkt under den stekende høstsolen. Mot kvelden møtes de alle på nytt. Jegerne har vendt tilbake med to dyr, en hind og en kalv. Kjøttet blir saltet. Her ved Salthavets bredder har de salt i rikt mål. Garveren Hananja Notos, 'sørendingen,' overtar skinnene. Neste dag vil han ta dem med til garveriet ved kildene ved Salthavet, seks sabbatsreiser mot syd. Skinnene vil bli brukt til bokruller, bønneremmer og sandaler. Jegeren Otniel er også fellesskapets sandalmaker.

Hananja går på nytt med de andre ned i dåpsbadet og deretter til måltidssalen i sin hvite kappe. Etter måltidet leser skriveren Simon fra det Gud hadde befalt Moses, at Israel ikke skulle slutte pakt med hedningefolkene, men kjempe mot dem og deres avguder av all kraft. Denne dagen ber hans frende, skriveren Jonatan, tilsynsmannen om tillatelse til å tale etter skriftlesningen: ”I dag har jeg skrevet av visdomsboken til vår ættefar Enok, som taler om den tid da Gud skal sende engelen Mikael for å rense jorden for all urett: ’Og så skal alle mennesker bli rettferdige, og alle folkeslag skal gi Gud ære.’ Kan et slikt løfte gjelde også maktens urettferdige menn, de som rår i den hellige by Jerusalem, og de vanhellige romerske hærer?” Flere av de ansette mennene rundt bordet får tillatelse til å uttale sin mening. Tilsynsmannen oppsummerer samtalen ved å vise til Guds mysterier, som ingen kan ransake eller forstå før tiden er inne.

Hananja våger ikke å be om ordet. Han er en av de unge som sitter nederst ved bordet. Han kan ikke glemme den kvelden han ble irettesatt av tilsynsmannen for å ha uroet fellesskapet med et spørsmål om hans egne foreldre virkelig måtte regnes som ’mørkets barn’. Irettesettelsen var blitt skrevet inn i Samfunnets protokoll ved siden av navnet til Hananja Notos, som også hadde forbrutt seg.¹ Det er bare tre år siden Hananja fullførte sine to læreår i Samfunnet. Det første hadde vært i fellesskapets husholdning i Betlehem, det siste her i Sekaka. Som tyveåring hadde han avgitt sine løfter til tilsynsmannen: ”Jeg vil vende meg om og følge alt Moses har befalt, av hele mitt hjerte, av all min sjel og med alt jeg eier. Jeg vil skille meg fra avgrunnens barn og ikke ha måltid sammen med dem, men leve i renhet. Jeg vil være tro mot Samfunnet og lyde mine foresatte.” Den dagen hadde han gått ned i det store dåpsbadet for første gang, og deretter fått overrakt sin hvite kappe. Gud hadde vasket hans sjel, nå hørte han forsamlingen til og visste at syndene hans var tilgitt. Og samme dag fikk han endelig sitte ved fellesskapets bord i den store salen, og slapp å sitte i det lille rommet der novisene inntok sitt måltid.

Etter samtalen deler de seg i grupper på ti, hver med en prest i sin midte. Hananja hører til i gruppen med de yngre eller umodne. I tre timer sitter de i lyset fra oljelampen og studerer Skriftene, etter at presten har bedt Gud gi dem åpenbaringsens og kunnskapens ånd. Her er Hananja ikke redd for å bringe sine spørsmål frem. Presten Sakarja har merket seg ham og flyttet ham opp, slik at han nå sitter som nummer tre i rekken. Enfoldige Sakkai sitter nederst, selv om det er femten år siden han har avgitt sine løfter. De leser fra profeten Jeremia, om den nye pakt

---

¹ Irettesettelsen av disse to er bevart i et av håndskriftene, 4Q477.

Gud har lovet å slutte med Samfunnet i de siste dager. Så tar de frem bokrullen med Jeremias andre bok, den de frafalne prestene i Jerusalem ikke vil anerkjenne. Også der lover Herren å la en rest bli tilbake når han straffer Israels sønner for deres ugudelighet. Sent på kvelden leser presten avslutningsbønnen.

Forlat ikke ditt folk og din arvelodd. La ditt åsyn lyse over oss, du som har rensset og helliget oss. Du utvalgte våre fedre i gammel tid. Grip inn med din sterke arm og vis at vi er den rest du tar vare på av deres ætt! Gi oss det du lovet Abraham og Israel; hus og buskap, fruktbarhet og grøde!

Hananja tar den hvite kappen av og arbeidskappen på før han følger stien tilbake til sin nattlige hule.

Noen måneder senere strever Hananja med en tyngre bør på ryggen. Det er allerede lenge siden høstdagen da han plukket dadler. Nå er soldatens pisk ikke langt unna, der toget vandrer langsomt på veien kong Herodes hadde bygget fra Jeriko til Jerusalem. Hananja tenker på Jochanan, som sammen med to andre hadde forlatt Sekaka to uker før, etter en heftig ordveksling med tilsynsmannen. Jochanan hadde vært en viktig mann for fellesskapet. Som handelsmann dro han hver måned med sine to pakkesler til markedene i Betlehem og Jerusalem, der han solgte varene han hadde med fra Sekaka: konsentrert daddelsyltetøy samt salt og tjære som var utvunnet fra Salthavet. Tilbake brakte han med seg lin og redskaper, og noen ganger bokruller. Han dro alltid tidlig den første dagen i uken, og vendte tilbake før sabbatskvelden.

Denne dagen hadde Jochanan, Ehud og Jonatan væpnet seg med spyd, pil og bue, og satt kursen sydover mot festningen Massada. Kong Herodes' gamle borg ble nå forsvart av jødiske frihetskjemper. Omgitt av sterke murer og med stupbratte fjellvegger på alle sider, var den regnet som umulig å erobre. Jochanan hadde hentet sine to esler og lastet dem med matvarer. Tilsynsmannen hadde bedt ham tenke grundig over om det var rett å kjempe sammen med frafalne israelitter. Jochanan hadde svart at nå kalte Gud enhver til å slåss mot fiendens gudløse hærer. Hananja var blitt forundret over at tilsynsmannen ikke hadde utelukket de tre fra Samfunnets fellesskap da de dro. Var han ikke lenger så sikker på åndens klare veiledning? Nå kjemper Jochanan i frihet for Jerusalem og Judea, mens Hananja må trelle for romerne. Lite aner

Hananja at han to år senere skal bære tempelets hellige kar under soldatenes triumftog inn i Roma. I stillhet sukker han til Israels Gud:

Hvor er englene som skulle ha kjempet sammen med lysets barn mot de vantro?
Hvor lenge, Herre, er det før du kaster dem som er født i urett, ned i avgrunnen?
Når vil du la ondskaperen vike for rettferdigheten, slik mørket viker for morgenlyset,
den dag ondskaperen tar slutt for evig, slik som røyk svinner og blir til intet?
Hvor lenge, Herre?

Samfunnets historie

Vi vender tilbake til historiens scene. Fellesskapet i Sekaka gikk tilbake til det annet århundre f.Kr., en urolig tid i provinsen Judea. Alexander den store hadde utbredt hellenistisk kultur over hele Midtøsten. Etter Alexanders død, 323 f.Kr., ble Judea underlagt ptolemeer-dynastiet i Egypt. Så fulgte langvarige kriger mellom egypterne og seleukidenes rike i Syria, som førte til herjinger og lidelse også i Judea. I årene 220-198 f.Kr. ble Judea og Jerusalem herjet flere ganger, før seleukidekongen i Damaskus, Antiokus III, fikk makten også i Judea.

Noen fredeligere år fulgte før Antiokus IV Epifanes kom på tronen i Damaskus i år 175 f.Kr. Han ønsket en felles hellenistisk enhetskultur i hele sitt rike, og gjennomførte derfor en mer aggressiv religionspolitikk. Samtidig var judeerne uenige om hvor mye man kunne tilpasse seg den greske omverden. Øverstepresten Onias den tredje ble avsatt, og tre mer tilpasningsdyktige øversteprester kjøpte seg inn i embetet og fulgte hverandre i rask rekkefølge. Gammeltroende judeere, som gikk under navnet 'de fromme,' tok avstand fra dette. I år 168 fikk kong Antiokus satt opp et avgudsalter i Jerusalems tempel. Omskjærelse av guttebarn ble forbudt, den jødiske Tora måtte vike for hellensk tro og kultur. Dette førte til opprør i Judea, ledet av Juda Makkebeeren og hans fire brødre. De førte en fremgangsrik geriljakrig, og i år 163 inntok de Jerusalem og rensket tempelet – dette ble opphavet til den jødiske hanukkafest, tempelinnvielsens fest. Men syrerne holdt fortsatt den viktigste festningen i byen.

Etter at Juda falt i kamp i år 160, overtok broren Jonatan som leder og styrte Judea mot større nasjonal selvstendighet. I år 152 fikk han syrerkongens godkjennelse til å overta øversteprestembedet. Makkabeerbrødrene var av presteslekt, men hørte ikke til de slektene som

hadde hatt hevd på dette embetet. Den siste av brødrene, Simon, styrte som eneveldig fyrste og prest i årene 143-135. Han ble opphøvet til det jødiske hasmoneerdynasti, som styrte riket frem til 63 f.Kr., da romerne overtok herredømmet også i Jerusalem og Judea.

Vi har gode historiske kilder om denne tiden. Først og fremst historikeren Josefus, som skriver i Roma i perioden 70-100 e.Kr., og makkabeerbøkene, jødiske historieskrifter fra rundt 100 f.Kr., som senere kom med blant de 'apokryfiske' bøker i kristne bibelutgaver. I forbindelse med Jonatans regjeringstid (160-143) forteller Josefus om tre ulike retninger blant jødene: saddukeere, fariseere og esseere.

Qumranskriftene gir supplerende informasjon om spenninger og strid i Judea i denne perioden, men det er ikke enkelt å samordne informasjonen fra disse ulike kildene til et enhetlig bilde. 1. og 2. Makkabeerbok er tydelig pro-makkabeiske, mens Samfunnets skrifter står i opposisjon til makteliten i Jerusalem.

I sentrale Qumranskrifter møter vi gruppen som kaller seg Samfunnet (hebraisk: *Jachad*) – det er den som står bak boksamlingen vi kaller Dødehavsrullene. Gruppens første leder var en prest som blir kalt Den rette lærer (ofte gjengitt Rettferdighetens lærer, på engelsk *Teacher of Righteousness*) eller bare Presten. Hans motpart kalles Den onde prest. Denne presten skildres som en leder i Judea som opprinnelig nøytt allmenn respekt, men som ble opptatt av makt og rikdom og etter hvert begynte å forfølge 'de fattige' – en av Samfunnets betegnelser på seg selv. Betegnelsen Den onde prest ser ut til å passe på en eller flere av de makkabeiske prestefyrster.

Samfunnet var en gammeltroende prestestyrte gruppe, som brøt med de jødiske makkabeerfyrster og deres fariseiske hoffteologer rundt 150 f.Kr. Det ser ut til å være to hovedgrunner til bruddet: Samfunnets prester argumenterte for strengere renhetsregler både i tempeltjenesten og livet ellers, slik som i saker relatert til seksualitet og kultisk renhet. Videre sto de to gruppene for helt forskjellige festkalendere. De var derfor uenige om når og hvordan de jødiske festene skulle feires i tempelet i Jerusalem.

Kommentaren til Habakkuk XI,4-8 forteller at Den onde prest forfulgte Den rette lærer da han kom over ham på den store forsoningsdagen (på denne dagen, som er foreskrevet i 3. Mosebok 16, faster folket mens overpresten bærer frem årets viktigste sonoffer i tempelet). Dette viser at de to må ha fulgt ulike kalendere, slik at Den onde prest ikke regnet denne dagen som forsoningsdagen. Samfunnet fulgte en eldre prestelig kalender som også finner støtte i andre prestelig pregede skrifter som Jubileerboken og 1. Enok: Etter denne regnemåten har året 364

dager, og hvert kvartal måneder på 30, 30 og 31 dager. I tempelet valgte man derimot å følge en ny kalender som senere ble overtatt av rabbinerne og synagogen: Månedene følger månen på himmelen, slik at hver måned er på 29 eller 30 dager. Året får dermed 354 dager, og enkelte år skyter man inn en ekstra skuddmåned. Og for Samfunnet er festkalenderen ingen liten sak: Guds menighet på jorden må følge den samme kalender som englene i sin gudstjeneste i det himmelske tempel.

En rekke forskere argumenterer for at Den rette lærer var den som fungerte som øversteprest og ble avsatt av makkabeerfyrsten Jonatan i 152 f.Kr., da Jonatan overtok som øversteprest, med den religiøse og politiske makt det ga ham. Disse identifiserer Jonatan med Den onde prest. Andre mener at hans bror og etterfølger Simon, som overtok all makt i år 143, er en vel så god kandidat. Og så er det dem som hevder at betegnelsen Den onde prest sikter til hele rekken av makkabeerfyrster fra Juda eller Jonatan av. En fjerde mulighet er å identifisere Den rette lærer med Onias den tredje, den rettmessige øversteprest som ble avsatt i år 175. I såfall er Den onde prest en eller flere av de tre helleniserende øversteprestene i perioden 175-160.

Uansett er det tydelig at Samfunnet blir stående i opposisjon til makkabeerfyrstene så lenge de rår. Josefus forteller at Herodes den store ga esseerne en viss grad av beskyttelse da han kom til makten i år 38 f.Kr. Mange regner derfor med at esseerne etablerte seg i eller utenfor Jerusalem i løpet av Herodes' regjeringstid. Esseerporten, som kan lokaliseres til Jerusalems sydvesthjørne, tyder på det.

Vi regner med at Samfunnet var en del av en større esseisk fromhetsbevegelse, og ser den som en religiøs elitegruppe med spesielle forpliktelser. Bosetningen i Qumran hørte til Samfunnet. Men Samfunnet fantes før man bygget senteret her, og må representere en videre bevegelse enn dem som gjorde tjeneste i Sekaka. Det ser også ut til at Samfunnet erfarte splittelse underveis. Tekstene taler om at noen valgte å følge Løgneren istedenfor å fortsette i troskap mot Den rette lærer.

Ifølge Josefus var esseeren Jochanan offiser under det jødiske opprør mot romerne fra år 66 e.Kr. Dette tyder på at mange esseere må ha sluttet seg til denne oppstanden. Opprørernes siste festning, Massada ved Dødehavet, ble nedkjempet i april 74. På Massada fant arkeologene, som ble ledet av Yigael Yadin, to skrifter med tilknytning til Qumran; sanger til sabbatsofferet og en bearbeidelse av Josvas bok. Dette tyder på at medlemmer av Samfunnet, kanskje fra Qumran, slo lag med dem som kjempet her. Etter at Qumran og Massada falt, har vi ingen referanser til

esseerne eller Samfunnet som organiserte størrelser. Det er ulike meninger om hvor store spor de satte etter seg i jødisk og kristen tradisjon.

Samfunnets teologi og særpreg

Gjennom Samfunnets skrifter har vi lært å kjenne en tidlig jødisk menighet fra innsiden. Bønner, salmer og liturgier, katekismer og lovbøker vitner om deres tro og håp, deres gleder og frustrasjoner.

Takkesalmene avspeiler en eksistensiell gudstro med sterk visshet om at Gud taler til dem som er med i Samfunnet, og leder deres liv, slik han hadde gjort med Den rette lærer. Disse sangene reflekterer en dyp erkjennelse av menneskets synd og avvik fra Guds veier. Samtidig vet sangeren at Gud i sin godhet kan tilgi den nedbøyde som anerkjenner Guds dom over sitt liv. Uten at synderen har fortjent det vil Gud se på ham med velbehag, fordi han hører den utvalgte menighet til – dette synet på mennesket ligger nær det vi finner i Paulus' brev. Sangerne har tillit til at Gud vil dømme de stolte og mektige, men se til de små og ydmyke når han oppfyller sine løfter til Israels fedre. Her er det nære paralleller til Marias og Sakarjas lovsanger i begynnelsen av Lukasevangeliets.

Men i Samfunnet tenkte man mer deterministisk enn Det nye testamente gjør: det enkelte menneskets veier er bestemt av Gud fra evighet av. Han har utmålt menneskets åndelige habitus og bestemt den enkelte til forløsning eller fortapelse. Også historiens gang er bestemt av Gud fra begynnelsen, selv om ikke engang de mest åndsbegavede kan gjennomskue Guds hemmeligheter og forstå hvordan han leder historien. Synet på mennesket og historien er dualistisk: Lysets og mørkets krefter kjemper om makten, i folket som helhet og i den enkelte. Ifølge en filosofisk traktat som ble føyd inn i Samfunnets regel (III,13 – IV,26), skapte Gud to ånder som leder menneskenes liv: lysets fyrste og mørkets engel. Menneskeslekten er derfor fra begynnelsen delt i to grupper, selv om også lysets barn blir merket av innflytelsen fra mørkets engel.

Samfunnets medlemmer mente at de levde i endetiden. For dem var Skriftene (Det gamle testamente) en samling dagsaktuelle bøker. Bibelutlegningen er samtidig endetids- og samtidsorientert. Dette kommer særlig til syne når de utlegger profetene og Salmenes bok. Bibelversene får en dagsaktuell tolkning som innledes med formularet 'tolkningen av skriftstedet gjelder...' Den rette lærer hadde lært dem at de bibelske profeter talte om Samfunnets egen tid,

om deres menighet og deres motstandere i Jerusalem. Bibelens virkningshistorie er ikke avsluttet, de selv er Skriftens siste generasjon som fullender det Skriftene taler om. De har åpenbaringsens ånd i sin midte, slik Israel hadde det i profetenes tid.

I Israels folk er det nå bare Samfunnet som er lydige mot Gud. Bare de vet hvordan hans lov skal tolkes. Det er de som er lysets barn; andre israelitter er mørkets barn som går på fortapelsens vei. Og Gud vil bruke Samfunnet når han skal fornye Israels folk og dømme både hedningene og de ugudelige lederne i Jerusalem. Da skal tempelet i Jerusalem renses og settes i rett stand. Denne tiden nærmer seg, de siste tider er i ferd med å bryte inn.

Tempelet i Jerusalem er blitt urent. Prestene der følger ikke de rette forskrifter om hellig og profant, om rent og urent. Og festene feires til gale tider, slik at tempelet er i utakt med gudstjenesten i det himmelske tempel. Derfor må Samfunnets fellesskap og gudstjeneste ta tempelets plass innfor Gud. Menigheten forstås nå som et åndelig tempel. Slik man i tempelet bar frem blodige offer, bærer menigheten frem sine bønner og liturgier og ber Israels Gud se til dem med velvilje. Lysets barn er i sin gudstjeneste forent med himmelens engler og har del i gudstjenesten i det himmelske tempel. Menigheten i himmelen og på jorden synger sammen sine lovsanger til Guds ære. Og ved sine bønner og sin lydighet mot Guds bud tilveiebringer Samfunnet soning for Israels land.

Samfunnets veiledningsskrifter viser oss et hierarkisk religiøst fellesskap, ledet av en tilsynsmann og et kollegium der prestene sto sentralt. Den enkelte ble rangert etter åndelig innsikt og modenhet. Fellesskapet var svært opptatt av kultisk renhet, og polemiserer mot den mer liberale skrifttolkningen i tidlig-fariseiske kretser. Livet var nøye foreskrevet, og man holdt klar avstand til dem som ikke hørte fellesskapet til, for ikke å bli uren eller påvirket av vantroens tanker. Etter to år som novise kunne en bli opptatt i Samfunnet, som ser ut til å ha praktisert en type eiendomsfellesskap. Den nyinnskrevnes eiendeler ble registrert i fellesskapets arkiv, og alt måtte forvaltes etter Samfunnets forskrifter. Samtidig beholdt den enkelte sin eiendomsrett over det han hadde brakt med seg inn i fellesskapet.

Antikke beretninger om esseerne

Flere greske og latinske kilder fra 1. årh. e.Kr. og senere forteller om esseerne. Viktigst er den jødiske historieskriver Josefus, den jødiske filosofen og bibelutleggeren Filo fra Alexandria, og

romeren Plinius den eldre. I sin beskrivelse av Israels land forteller Plinius at esseerne holdt til litt ovenfor bredden av Dødehavet på et sted der det vokser palmer. Dette stedet ligger mellom Jeriko og oasen En Gedi, som ligger ved Dødehavet noen mil sør for Qumran. Det er vanskelig å komme utenom at Plinius, som deltok i den romerske invasjonshæren i år 68, må ha hatt senteret i Qumran i tanke.

Det er videre en rekke paralleller mellom esseerne, slik de antikke forfattere beskriver dem, og den særpregede religiøse gruppen som reflekteres i en rekke Qumran-skrifter. Men noen forskjeller er det også. Et stort flertall av forskerne, deriblant undertegnede, hevder at senteret i Qumran på en eller annen måte er relatert til esseerne. Men noen fastholder at spørsmålet fortsatt bør stå åpent, og enkelte har foreslått at gruppen i Qumran kan være relatert til de prestelige saddukeere. Betydningen av det greske ordet esseere/essenere er uavklart; det finnes ikke i de hebraiske bokrullene.

Både Filo og Josefus forteller at esseerne levde i sølibat. Filo beretter at de adopterte barn for å opprettholde samfunnet. Men ifølge Josefus fantes det også en annen gren av esseerne, som stiftet familie. Begge oppgir tallet på esseere til fire tusen menn (til sammenligning regner Josefus fariseerne til seks tusen). De forteller videre at esseerne lever omkring i byer og landsbyer i Judea, der de driver med jordbruk og håndverk, men har sitt eget fellesskap og felles økonomi.

Beduiner og arkeologer

Bokrullene ved Sekaka fikk ligge lenge i fred for besøkende. Ingen av beboerne kom tilbake for å hente sine bokruller. De som ikke var døde, var i krigsfangenskap. Men skriftene fikk ikke ligge helt uforstyrret. Rundt år 250 forteller kirkefaderen Origenes at noen hadde funnet hebraiske og greske bøker i en krukke ved Jeriko. Og i år 795 rapporterer Timoteus, øverste biskop i den orientalske kirken med sentrum i Irak, at det var funnet en rekke hebraiske bokruller i en klippe nær Jeriko, både gammeltestamentlige bøker og andre jødiske skrifter. Omtrent samtidig vokser det frem en jødisk reformasjonsbevegelse, karaittene, som på mange vis fører videre esseisk tenkning og tradisjon, og som tar vare på ett av de sentrale skriftene fra Qumran. Hundre og femti år senere forteller en karaittisk historiker, al-Qirqisani, om det jødiske 'hulefolket' som hadde skjult gamle bøker i en hule.

Neste epoke begynte senhøsten 1946. Taamire-beduinene er godt kjent i Judea-ørkenen. De driver med småfe, men har også andre inntektskilder. Smugling hører med, samt salg av gamle ting de kommer over i ruiner og huler omkring i ødemarken: mynter, oljelamper, krukker og smykker. Derfor har de øynene med seg når de vandrer rundt med sine dyreflokker. En høstdag var tre av dem sammen: Muhammed, Juma og Kalil. Tredve år gamle Muhammed ed-Dib kastet en sten ned i en mørk åpning i klippene litt nordvest for Dødehavet (han var slett ingen tenåring, slik det ofte fortelles). Der nede hørte han lyden av keramikk som gikk i stykker. Var det oljelamper eller leirkrukker? Her kunne det være antikviteter å finne. To dager senere vendte han tilbake med tau og firte seg ned i hulen, der han fant en rekke krukker med lokk. Inni dem sto bokruller innpakket i klede. Muhammed tok tre bokruller med seg. Det var 'hule 1' (som arkeologene senere kalte den) Muhammed hadde funnet. Muren ved inngangen var fortsatt tildekket, men gjennom århundrene hadde klippen erodert slik at det oppsto et hull i huletaket. Lys og regnvann hadde strømmet inn og ført til stor skade på de bokrullene som lå løst omkring i hulen. Muhammed ante overhodet ikke at funnet var begynnelsen på et av århundrets viktigste skriftfunn, som skulle åpne nye perspektiver i utforskningen av Bibelen og tidlig jødisk tradisjon.

I mars og april 1947 tok beduinene kontakt med handelsmenn i Betlehem. Syv hebraiske bokruller var ikke noe enkelt salgsobjekt. I Palestina steg spenningen mellom jøder og arabere. Bokruller som kunne være stjålet fra en jødisk synagoge, var risikable å håndtere; det kunne føre til bråk. Juma fikk kontakt med skomakeren Kalil Shahin med klengenavnet Kando. Kando hørte til den syrisk-ortodokse kirke og tilbød seg å formidle salg av tre bokruller. Han tenkte på sin unge biskop, Atanasius Samuel i Jerusalem, som var interessert i gamle manuskripter. Atanasius ante at rullene var gamle, og kjøpte dem for ca 700 kroner. Noen av hans frender kunne snart identifisere den ene som Jesajaboken (de to andre var Samfunnets regel og Habakuk-kommentaren). Men de tvilte på at Atanasius kunne ha rett i at disse skriftene var fra oldtiden. Så Atanasius ble sittende med sine bokruller. Han hadde også fått en fjerde skriftrull, som ikke lot seg åpne.

Samtidig solgte Juma og Kalil tre andre ruller til en antikvitethandler i Betlehem. Den israelske arkeologen Eleasar Sukenik fikk snart høre om dem, og fikk se på noen mindre fragmenter. Fra sitt arbeid kjente Sukenik godt til utviklingen av hebraisk håndskrift i oldtiden, og forsto umiddelbart at skriftene var fra århundrene før tempelet falt (70 e.Kr.). Han fikk beskjed om at det var større skrifter til salgs i Betlehem. Men reisen ville bli farlig. Det var stadig

trefninger mellom jøder og arabere. Sukenik spurte sin sønn, Yigael Yadin, til råds. Yigael studerte arkeologi og var samtidig øverste operasjonsoffiser i den jødiske hæren, Hagana. Sønnen svarte: ”Som offiser må jeg advare deg mot å dra, som arkeolog vil jeg si at du absolutt må få sett disse skriftene, og som din sønn er jeg heller reservert mot at du risikerer livet ved en slik tur.” 29. november dro Sukenik til Betlehem og kjøpte to bokruller: Takkesalmene og Krigsrullen. Senere fikk han tak i én til, et litt medtatt eksemplar av Jesajaboken (1QIsa^b). Mens granatene eksploderte i Jerusalem, holdt Sukenik en pressekonferanse der han fortalte om det oppsiktsvekkende funnet av jødiske skrifter fra tiden før tempelets fall, både Jesajaboken og tidligere ukjente jødiske skrifter. Et av dem kalte han ’Krigen mellom lysets barn og mørkets barn.’

I februar 1948 ga biskop Atanasius en av sine trosfeller tillatelse til å vise hans bokruller til Sukenik. Sukenik fikk låne rullene i noen dager, og ble svært entusiastisk. Han forsøkte flere ganger å kjøpe bokrullene, som han regnet som en nasjonalskatt for den kommende jødiske staten. Biskopen avsto tilbudet; andre gav ham nå råd om ikke å handle med jødene. Sukenik døde i 1953, men fikk forberedt utgivelsen av de tre første rullene han hadde ervervet. *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University* ble utgitt i 1954 og 1955.

Nå fikk biskop Atanasius kontakt med et par teologer som studerte ved det amerikanske arkeologiske instituttet i Jerusalem. De kunne bekrefte at bokrullene hans var skrevet før Kristi fødsel. John Trever og hans kolleger fikk tillatelse til å fotografere rullene og gi dem ut. Om Trever ikke var noen stor forsker, var han en fremragende fotograf. Hans tidlige fotografier av disse tre rullene, som ble utgitt i 1950 og 1951, er av stor verdi. 11. april 1948 sendte American Schools of Oriental Research ut en pressemelding som fortalte verden om Dødehavsrullene, århundrets viktigste funn av gamle manuskripter.

Atanasius tok skriftene med seg til USA rett før britene trakk seg ut av Palestina, og krigen mellom den nyopprettede staten Israel og de arabiske nabostatene tok til 14. mai. I flere år strevde han med å finne kjøpere. I 1954 satte han inn en salgsannonse i *The Wall Street Journal*. Tilfeldigvis var Yigael Yadin, Sukeniks sønn, i New York på samme tid. Etter å ha vært Israels generalstabssjef i årene 1949-52 hadde Yadin vendt tilbake til arkeologien. Det var kanskje symptomatisk at generalen valgte nettopp Krigsrullen som tema for sin doktoravhandling, som ble fullført i 1955... Yadin fant raskt en rik jødisk giver, og gjennom mellommenn ble biskopens

fire bokruller kjøpt opp for staten Israel. Prisen var \$ 250 000. Pengene brukte biskop Atanasius til å støtte den unge syrisk-ortodokse kirke i USA.

For den unge staten Israel ble disse gamle jødiske skriftene viktige symboler på folkets røtter i sine fedres land. I 1956 skrev Yadin at det var som om skriftene var blitt skjult nettopp for å komme for dagen når det jødiske folk på nytt var i ferd med å vinne uavhengighet og frihet i sitt gamle land. Regjeringen vedtok at det skulle bygges et eget museum for skriftene fra Judea-ørkenen. Den fjerde av Atanasius' ruller var i dårlig stand, og ble først åpnet og tydet i Jerusalem i 1955. Det viste seg å være en frodig gjenfortelling av 1. Mosebok på arameisk som fikk navnet Genesis-apokryfen.

Men i mellomtiden hadde historien fortsatt i Jerusalem og Judea-ørkenen. Krigen i 1948 førte til opprettelsen av en jødisk stat i Palestina slik FN's delingsplan hadde forutsatt, men ingen arabisk stat. Egypt okkuperte Gaza, mens Jordan inntok Vestbredden. Jerusalem ble delt i en israelsk og en jordansk sektor.

Franskmannen Roland de Vaux ledet domikanernes teologiske senter i Øst-Jerusalem, Ecole Biblique. Han fikk tillatelse av jordanske myndigheter til å foreta utgravninger i beduinenes fotspor. Våren 1949 fant arkeologene frem til en hule med flere hundre små skriftfragmenter som de ga navnet hule 1. Andre huler med rester av bokruller ble kalt hule 2 og hule 3. Vinteren 1951/52 begynte de Vaux en systematisk utgravning av ruinene kalt Khirbet Qumran en kilometer mot syd. Der identifiserte han snart samme type keramikk som i hulene. Bygningsrestene hadde altså med skriftfunnene å gjøre. Keramikk og myntfunn avslørte en jødisk bosetning som hadde vært i virksomhet i omkring to hundre år frem til romerne la den i grus. Rett ved ruinene kunne man kikke ned på en stor hule i det porøse kalksteinsplatået over elvedalen Wadi Qumran, men den brydde arkeologene seg ikke om.

Det gjorde derimot Taamire-beduinene. I september 1952 firte de seg ned i denne hulen ovenfra, der huletaket hadde erodert. Nede i hulen, senere kalt hule 4, fant de tusenvis av skriftfragmenter. De tok med seg så mange de kunne, og snart kunne de tilby en stor mengde fragmenter til Ecole Biblique og Roland de Vaux. Franskmannen forsto at bitene måtte stamme fra Qumran-området, og snart var arkeologene på plassen, vokter av jordanske politimenn. Sammen med en ung polsk kollega gikk de Vaux grundig gjennom hulen, der det fortsatt lå mange små skriftfragmenter igjen. De fant frem til enda to huler med en del småbiter. I årene

som fulgte, solgte beduinene stadig mer av det de hadde tatt med seg fra hule 4 – selve 'skattkammeret' i Qumran – til Ecole Biblique, som samarbeidet nært med de jordanske myndigheter. Samtidig ble noen fragmenter tatt vare på av Kando og andre handelsmenn i Betlehem. Noe av dette materialet havnet etter hvert i ukjente bankbokser i Sveits og USA. Enkelte slike fragmenter kom for dagen i 90-årene, og noen havnet i samlingen til nordmannen Martin Schøyen. Det er fortsatt skrifter fra Qumran som forskerne ikke har fått tilgang til. Og i dag er det ikke småpenger et par mellommenn i Jerusalem og Betlehem forlanger for det de antyder at de kan formidle; det dreier seg antagelig om fragmenter av Det gamle testamente.

Beduinenes neste suksess kom i 1956. Snaut to kilometer nord for Qumran-ruinene oppdaget de hule 11, der de fant en rekke godt bevarte bokruller. En stor salmerull og en arameisk oversettelse av Jobs bok var blant skriftene, som snart fant veien til det arkeologiske museet i Øst-Jerusalem.

The Palestine Archaeological Museum fikk store tilskudd fra Rockefeller-familien, og ble nå kalt Rockefeller-museet. I samarbeid med jordanske myndigheter finansierte Rockefeller-stiftelsen et forskerteam, som under de Vaux' ledelse tok fatt på det enorme arbeidet med å systematisere og forberede utgivelsen av store og små skriftbiter. På et enormt bord i en stor sal lå tusenvis av fragmenter, mens forskerne vandret rundt og samlet det de mente hørte sammen. Et systematisk arbeid med å fotografere bitene tok til. Samlingen ble stadig supplert med nye fragmenter, kjøpt direkte fra beduinene eller fra mellommenn i Betlehem.

Her tar vi et gløtt inn i arbeidet med én av bokrullene. Amerikaneren John Sanders fikk i 1961 oppgaven å rulle ut og tyde den store salmerullen beduinene hadde funnet fem år tidligere. Han var 33 år og skulle være vinteren over i Jerusalem. De Vaux antydte at han ville trenge mellom tre og seks måneder bare på arbeidet med å åpne rullen. Sanders forteller at han fikk et rom i museet, der han ble utstyrt med en varmluftfukter, en oljebrenner, en pennekniv og en kamelhårsbørste. En tredjedel av rullen hadde råtnet opp i hulen, og den ene enden av det som var igjen, var sammenfiltret til en hard sort masse. Dette måtte skjæres bort for at den øvre delen av rullen forsiktig kunne rulles ut. Noen ganger brukte Sanders luftfukteren intensivt for å myke opp det stive, tørre skinnnet – i maksimum tyve minutter av gangen hadde han fått beskjed om. Arbeidet gikk forbausende raskt fremover. Etter ti dager hadde han møysommelig adskilt fem skinnark som tilsammen målte vel fire meter. Den innerste delen av rullen gjensto imidlertid, den var hard og svært vanskelig å rulle ut. Tyve minutters fukting ville ikke ha mye effekt. Så

Sanders satte en gryte med vann på oljebrenneren og plasserte resten av bokrullen rett over den. Så gikk han over til det arkeologiske instituttet for å spise lunch uten å fortelle noen om sin uortodokse arbeidsmåte. Da han vendte tilbake, var rommet varmt og fuktig, og det sammenrullede skinnarket akkurat passe mykt til at det kunne ruller ut. En fem meter lang bokrull kunne nå legges under glass utover arbeidsbordet hans, slik at den kunne bli fotografert med infrarød film. Arbeidet med å tyde og lese tekstene kunne ta til. Sanders identifiserte en rekke salmer fra Salmenes bok, noen andre som var kjent fra andre tidlige bibelutgaver på gresk og syrisk (arameisk), samt noen helt ukjente salmetekster. I 1965 ble skriftet utgitt med oversettelse og kommentar. Sanders var av dem som fikk arbeidet unna; andre brukte mye mer tid.

Snart brygget det opp til en ny krig. Under seksdagerskrigen i juni 1967 erobret Israel Vestbredden og Øst-Jerusalem. Arkeologen Yigael Yadin var blant de innkalte eks-generalene. I et par år hadde Yadin visst at enda en stor bokrull var i omløp, men hadde ikke lyktes i å få kjøpe den. Under krigen fikk han sendt en spesialtropp til Betlehem med oppdraget å oppsøke noen navngitte handelsmenn. Stilt overfor geværmunningen fant Kando frem en eske med en ni meter lang rull, samt en rekke småbiter som hadde falt av. Rullen ble beslaglagt, og Kando fikk senere \$ 100.000 som kompensasjon. Rullen var blitt mer skadet i løpet av de årene den hadde vært i Betlehem enn de nitten hundre årene den hadde ligget i hulen i ørkenen. Yadin sørget selv for å gi ut denne rullen, et møysommelig arbeid han brukte ti år på. Forskerne regner med at dette skriftet, Tempelrullen, var funnet av beduinene i hule 11 i 1956. Kandos sønn fastholder imidlertid at faren hadde hatt den i eie lenge før 1956.

Utgiversommel, en katolsk konspirasjon?

Fra 1954 og utover ble skriftene utgitt med ujevne mellomrom. Stoffet som ble utgitt i 50- og 60-årene åpnet nye perspektiver i bibelforskningen. De vel bevarte rullene fra hule 1 var godt kjent og ble flittig kommentert av forskere verden over. Men hva med de tusenvis av fragmenter som befant seg i Øst-Jerusalem?

I 1965 hadde Jordan nasjonalisert Rockefeller-museet med alle funnene som ble oppbevart der. Før krigsutbruddet i 1967 planla de jordanske myndigheter å flytte skriftene til Amman av sikkerhetsgrunner. Men krigen kom før planen var blitt realisert. Bare noen få skrifter var

oppbevart i Amman. Resten ble av Israel betraktet som legalt krigsbytte og erklært for israelsk statseiendom. Hadde Rockefeller-museet fortsatt vært en internasjonal stiftelse, ville det neppe skjedd. Jødiske bibelforskere brant etter å få kikke på stoffet. Men israelske myndigheter våget ikke å gjøre noe som kunne provosere verdensopinionen eller kirkelige kretser. Grep man inn overfor kristne forskere som hadde fått et oppdrag av staten Jordan, kunne dette føre til sterke reaksjoner. Forskergruppen fikk derfor uforstyrret fortsette sitt arbeid som fremdeles gikk bedrøvelig sakte. Når et medlem døde, hadde han sørget for en arvtager innenfor sirkelen. ”Det står et katolsk komplott bak det faktum at 80% av Qumran-rullene ikke er utgitt. Vatikanet vet at rullene avslører ting som rokker ved etablerte kristne sannheter. Derfor holder det katolsk-ledede forskerteamet tilbake skrifter og fragmenter som kan problematisere elementer i den tradisjonelle kristne tro.” Dette var hovedtesen i suksess-boken *The Dead Sea Scrolls Deception* av M. Baigent og R. Leigh fra 1991 (dansk utgave *Bedrageriet med Dødehavsrullerne*, 1993). ”Flere av personene vi kjenner fra Det nye testamente er omtalt under dekknavn i Dødehavsrullene. Den informasjon de gir oss, gjør at historien vi kjenner fra Det nye testamente må omskrives radikalt.” Bak slike påstander sto den jødiske professor Robert Eisenman og australieren Barbra Thiering. I sine bøker trakk de imidlertid helt ulike konklusjoner om hvem som er omtalt, under hvilke dekknavn, og hva det betyr for den egentlige historie om døperen Johannes, Jesus, Jesu bror Jakob og Paulus. Thiering kunne fortelle at evangeliene lest med ‘Qumran-briller’ avslører at Jesus giftet seg to ganger, fikk barn og overlevde korsfestelsen, som fant sted i Qumran ved Dødehavet og ikke i Jerusalem.

Disse påstandene hører mer til mytenes enn virkelighetens verden. Rett nok var fire av forskerteamets åtte medlemmer i 50-årene katolikker, men en innblanding fra Vatikanet hører til på fantasiplanet. Og ikke alle forskerne var like ortodokse i sin tro. Den eneste slagsiden teamet hadde, var skepsis vis-à-vis Israel og jødiske forskere, som bevisst ble holdt utenfor.

Teamet hadde et enormt arbeid med å sortere bitene, sette dem sammen og tolke innholdet. Prosessen med å utgi dem gikk sakte. Materialet viste seg å være altfor stort for en så liten gruppe. Medlemmene lot sine egne studenter og enkelte andre forskere få se på stoffet, mens de fleste forskere ikke fikk tilgang til tekstene. Grunnen var ikke at rullene inneholdt noe som truet kristne sannheter, men forskermessig stolthet. Man ville selv være de som skulle formidle disse skriftene til verden. Dernest stoppet pengestrømmen fra Rockefeller-stiftelsen opp rundt 1960,

slik at teammedlemmene måtte prioritere arbeidet for sine faste institusjoner. Dårlig organisering gjorde at teamet arbeidet lite effektivt.

I *The Dead Sea Scrolls Deception* (fra 1991) hevdet forfatterne at bare 20% av rullene var utgitt. Sannheten var at 20% var utgitt i den offisielle serien *Discoveries in the Judaean Desert*, mens store deler var offentliggjort i andre bøker og artikler. Det er vanskelig å anslå prosenter, men det er nærmere sannheten at ca 20% ikke var utgitt i 1991.

I 80-årene ble utgiverteamet utvidet til ca. tyve, og den første jødiske forsker, Emanuel Tov, ble med. Men samtidig tok kritikken mot sommelet til. I 1991 gjorde de israelske oldsaksmyndigheter kort prosess. Den israelske professor Emanuel Tov ble innsatt som leder for forskerteamet, som ble reorganisert og utvidet til seksti medlemmer. Medlemmene fikk noen få års frist for å publisere materialet de ble tildelt. Videre skulle alle forskere kunne få tilgang både til fotografier av rullene og til originalene. Monopolet var endelig brutt. Snart ble alt stoffet gjort tilgjengelig på mikrofilm, og etter hvert på CD.

I årene etter frislippet har vi fått vite mye nytt. Det er blitt ny bevegelse i forskningen. Bomber som rokker ved den tradisjonelle forståelse av Det nye testamente, har imidlertid ikke eksplodert. Hovedtesen i *The Dead Sea Scrolls Deception* har derfor falt død til jorden. Og det er faktisk flere katolske forskere som står i fremste rekke i diskusjonen om Qumran-tekstenes forhold til Det nye testamente. Jødiske forskere gir vesentlige bidrag, ikke minst til forståelsen av hebraiske og arameiske språkuttrykk og til esseisk lovtolkning sett i lys av den senere rabbinske tradisjon.

Qumran – hva arkeologene kan fortelle

Ruinene like ved hule 4 går under navnet Khirbet Qumran. Roland de Vaux gjennomførte omfattende utgravninger her i 50-årene, og i 90-årene fortsatte israelske arkeologer utforskningen. De Vaux rakk aldri å få utgitt en systematisk redegjørelse for funnene, og mange viktige gjenstander er sporløst forsvunnet fra Ecole Biblique. Det gjør fortolkningen av materialet komplisert og omstridt. Likevel er det mulig å skissere stedets historie.

I det åttende århundre f.Kr. bygget kong Ussia i Jerusalem en israelittisk festning her, én i en rekke av flere slike forsvarsverk langs den østlige grensen av Juda-riket. Disse bosetningene er nevnt ved navn i Josvas bok 15,61-62, som gir én av dem navnet Sekaka. Stedet Sekaka er omtalt

flere ganger i en kobberrull fra Qumran, og det er gode grunner for å identifisere Sekaka med Khirbet Qumran.

Litt etter 100 f.Kr. ble Sekaka bygget på nytt. Det har vært hevdet at stedet ble oppført som en festning for det unge jødiske makkabeerriket, eller en luksusvilla for rike judeere. Disse hypotesene er omstridt. Utgravningene viser at stedet ble bygget opp og bebodd av en religiøs jødisk gruppe, som var svært opptatt av kultisk renhet. En rekke renselsesbad (dåpsbasseng) viser hvor viktig denne siden av livet var for beboerne. Elvedalen Wadi Qumran var blitt demmet opp noen hundre meter ovenfor senteret, slik at man hver vinter fikk fylt vannreservoaret. En kanal, delvis hugget ut gjennom klippen, ledet vannet ned til senteret. De Vaux daterte grunnleggelsen av senteret til ca 140-130 f.Kr. – det passet godt med hans tolkning av skriftrullene når det gjaldt menighetens tilblivelse. Arkeologen Jodi Magness, som står for den nyeste gjennomgangen av Qumran-arkeologien, tidfester startfasen til en senere periode – en gang mellom 100 og 50 f.Kr. En gang i 30-årene f.Kr. ble stedet brent og lagt øde for en kort tid, enten da persiske hærstyrker herjet i området rundt år 39, eller ved et stort jordskjelv i år 31. Spor etter jordskjelvet kan fortsatt sees i ruinene. Men allerede rundt år 26 f.Kr. var stedet bebodd igjen; senteret ble da bygget opp i redusert størrelse. Slik ble det stående frem til romerne inntok det i år 68 e.Kr. Noen få år rommet stedet en liten romersk garnison. De neste beboerne var antagelig jødiske jordbrukere, som holdt hus her frem til det annet jødiske opprør i årene 132-135 e.Kr.

Man regner med at vel femti jødiske menn holdt til ved Sekaka i stedets blomstringstid frem til rundt 30 f.Kr. Så mange kunne feire gudstjeneste sammen i stedets største forsamlingsrom. De fleste bodde nok utenfor selve senteret, i hulene og enkle hytter. Et festningstårn sto sentralt i rekken av byggverk, som delvis var oppført i to etasjer. Forsamlingssalen fungerte også som spisesal; i et tilstøtende rom ble det funnet store mengder gryter og skåler av keramikk. I en overetasje like ved lå en mindre sal som arkeologene kalte scriptorium, skrivestue. Her ble det funnet rester av støpte steinbord, et blekkhus og alfabetet skriblet på et potteskår. En rekke verksteder og staller hørte også med. Keramikken på stedet er av samme type som den som ble funnet i hulene med skriftruller. Det var altså samme gruppe som holdt hus begge steder. Videre ville det vært umulig å komme til flere av hulene med bokruller uten å gå gjennom senteret eller rett forbi det.

Rett vest for ruinene lå en stor gravgård med vel tusen graver. Rundt femti graver er åpnet og analysert. Gravene er enkle. De ligger i nord-syd-retning og er konstruert slik at skjelettene ikke skulle bli knust, kanskje et vitnesbyrd om troen på legemlig oppstandelse. Det har lenge vært klart at de fleste skjelettene var av menn, mens noen få var av kvinner. Tyder dette på esseere i sølibat, eller på to grener av esseere med ulik seksuell praksis, slik Josefus hadde berettet? Nyere analyser viser imidlertid at kvinnegravene (enten samtlige eller langt de fleste) er nyere beduingraver. De ligger i utkanten av hovedgravgården og er ofte vendt i en annen himmelretning. Disse likene hadde smykker ved sin side, noe som strider mot jødisk gravskikk. Dermed ser det ut til at kun menn ble gravlagt på hovedgravgården ved Qumran, de fleste var forholdsvis unge. Det er påfallende at man ikke har funnet barn på hovedgravgården. I oldtiden ville halvparten av gravene normalt vært barnegraver. Det ser derfor ut til at Sekakas faste beboere var esseiske menn. Det er ulike meninger om de levde i varig sølibat, noe som ville vært unikt i en jødisk sammenheng. En mulighet er at unge esseiske menn gjorde en type plikttjeneste her. Og at man på grunn av Samfunnets strenge regler om kultisk renhet og seksualitet valgte ikke å ta kvinner og familie med hit.

Senteret i Qumran var neppe hovedkvarteret for esseerbevegelsen eller kjernegruppen Samfunnet, slik mange forskere har antatt. Mens esseerbevegelsen og Samfunnet ble til rundt 170-150 f.Kr., ble bosetningen i Qumran antagelig grunnlagt ca. hundre år senere. Den tyske forskeren Hartmut Stegemann hevder at Qumran var esseernes forlagshus og boktrykkeri: Ved Ein Feshka-kildene tre kilometer mot syd garvet man skinn ved en prosess som krevde kjemikalier fra Dødehavet. I Qumran ble bokrullene preparert og så kopiert av profesjonelle skrivere før de ble spredt til esseerne rundt om i Judea. Et stykke på vei kan Stegemann ha rett i dette. Det er tale om et studiesenter bebodd av fromme jødiske menn.

Vi regner med at Samfunnet hadde fellesskap andre steder i Judea, også i Jerusalem-området. Mens fellesskapene i Jerusalem og Qumran var mannssamfunn, kunne medlemmene andre steder leve med familie. Samfunnet er antagelig en gren av den større esseerbevegelsen, som totalt telte fire tusen menn.

Hva slags skrifter ble funnet?

Rester av nesten ni hundre bokruller er funnet i Qumran, men bare ti-femten er noenlunde fullstendig bevart. De aller fleste var skrevet på hebraisk, en del på arameisk og noen få på gresk. En del skrifter finnes i flere kopier, så vi sitter igjen med rundt tre hundre ulike bøker. De kan inndeles i tre kategorier:

- Kopier av skriftene i Det gamle testamente. Noen av disse er kopiert i Qumran, men de fleste er brakt inn fra andre steder i Judea. Flere av dem er eldre enn esseeerbevegelsen og bosetningen i Qumran.

- Skrifter fra det videre litterære miljøet i samtidens jødedom. Enkelte av disse var høyt ansett i Samfunnet, og ble kopiert gjentatte ganger i Qumran. Noen av disse bøkene kjente vi fra før, og enkelte hører hjemme blant de 'apokryfe' skrifter som er tatt med i katolske og ortodokse kirkers bibelutgaver (Sirak, Tobit). Skriftsamlingen viser at det var stor litterær aktivitet og skriveglede i Judea i det annet århundre f.Kr.

- Skrifter fra Samfunnet selv og dets åndelige aner: bibeltolkninger, liturgier, bønnebøker, katekismer, veiledning for menighetens ledere, polemikk mot andre jødiske retninger. Noen skrifter hører tydelig hjemme i Samfunnet. I andre tilfeller er det vanskelig å avgjøre om skriftene stammer fra Samfunnet eller har annet jødisk opphav. Et sted mellom førti og hundre skrifter er antagelig forfattet innen Samfunnet.

En rekke dokumenter er også kommet for dagen andre steder i Judea-ørkenen. En samaritansk dokumentsamling fra en ørkendal i Samaria er fra litt før år 330. Mange skrifter er funnet i huler i elvedalene vest for Dødehavet, der jødiske opprørere tok tilflukt da romerne knuste de to jødiske opprør i årene 66-70 og 132-135 e.Kr. Familiearkivet til kvinnen Babata fra En Gedi, som flyktet opp i bergene samtidig som Sekaka ble lagt øde, gir mye informasjon om seder og skikker, handel, finanser og arveforhold. 'Skriftene fra Judea-ørkenen' er altså en mer omfattende betegnelse enn 'Qumranskriftene.' Den mer upresise betegnelsen 'Dødehavsrullene' har fått hevd og er nok vanskelig å komme utenom. Og i 2007 ble nok en tekst kjent: 'Gabriel-teksten' er en profetisk tekst fra rett før Kr.f., skrevet med blekk på en kalkstein, antagelig funnet et sted øst for Dødehavet

To av skriftene i den norske utgaven *Dødehavsrullene*, Damaskusskriftet og Levis testamente, ble først funnet i 1896, i oppbevaringsrommet for utslitte skrifter i karaitenes synagoge i Kairo. Dette rommet, som vi kaller Kairo-genizaen, åpenbarte tusenvis av skrifter og fragmenter fra middelalderen. Flere kopier av disse to bøkene ble senere funnet i Qumran.

Bokrullene og de som skrev dem

Bokrullene er skrevet på ruller av pergament, skinn som er skrapt og preparert. Genetiske analyser viser at man for det meste har brukt geiteskinn, men også skinn fra sau og vill steinbukk. Og det er et påfallende nært slektskap mellom geitene som ga skinn til Qumranrullene og beduinenes geiter i samme område i dag! Hvert dyr ga to skinnark, ca 40-60 cm lange. Arkene ble så sydd sammen til bokruller, hvorav de fleste målte mellom 20 og 40 cm i høyden. Men det var også en del mini-ruller i omløp, til gudstjenstlig bruk og for omreisende lærere.

Bokrullene kan dateres på to vis, ved karbon-14 analyse eller ut fra skrifttypen som er brukt (paleografisk datering). Den hebraiske skrift har utviklet seg gjennom tidene, og forskerne har lenge arbeidet med utgangspunkt i tabeller som viser en omtrentlig datering ut fra hvordan bokstavene var formet. Noen skrifter kan tidfestes presist ut fra historiske saksopplysninger (dette gjelder primært andre funnsteder enn Qumran). Dermed hadde man enkelte sikre 'ankere' i denne tidstabellen. Skrifttypen viser at de fleste skriftrullene fra Qumran er skrevet rundt Kristi fødsel eller i generasjonen før det. Noen går tilbake til det annet århundre f.Kr., og de eldste bibelrullene til omkring år 250 f.Kr.

Midt i 1990-årene foretok man for første gang en karbon-14 analyse av utvalgte bokruller og fragmenter, og flere slike tester er senere gjennomført. Dateringene ut fra skrifttype ble forbausende godt bekreftet. Bokrullene som omtalte skikkelser fra Samfunnets tilblivelsestid ble datert til rundt år 100 f.Kr. Det er derfor vanskelig å fastholde Eisenmans og Thierings teorier om at disse kallenavnene egentlig var dekknavn for nytestamentlige personer.

Skriverne brukte sort blekk, basert på aske og vegetabilsk væske. I noen få tilfeller forekommer også rødt blekk. Etter at bokrullene var sydd sammen, ble de linjert med et skarpt redskap. Teksten ble plassert i spalter fra høyre mot venstre. Margene til de enkelte spaltene ble også risset opp. En spalte var gjerne mellom åtte og seksten centimeter bred. Noen ruller hadde et ubeskrevet skinnark helt først, som omslag for å beskytte teksten innenfor. Blekket er som oftest godt bevart, slik at originalteksten fortsatt kan studeres med lupe og mikroskop. Men skinnen er i en del tilfeller mørknet med tiden, slik at man er avhengig av infrarød film eller eldre fotografier for å tyde bokstavene.

Forskeren Emanuel Tov har påvist at skriverne i Qumran representerer en egen skrivertradisjon, 'the Qumran scribal school.' Disse skriverne fulgte et bestemt rettskrivningssystem og brukte egne skrivertegn for å signalisere rettelser, avsnittsinndeling eller særlige tema i teksten. Med noen få unntak er alle kopier av Samfunnets egne skrifter skrevet i dette systemet. Samtidig ser vi at rundt to tredjedeler av bokrullene må være brakt med utenfra, siden de ikke følger disse konvensjonene. En rekke skrifter som ikke er forfattet innen Samfunnet, ser likevel ut til å være kopiert av skrivere i Qumran.

De gammeltestamentlige bokrullene

Qumranfunnene har kastet nytt lys over hvordan de gammeltestamentlige tekstene utviklet seg, hvordan de ble redigert og samlet i de siste århundrer f.Kr. Før man fant bibelske skrifter i Qumran og andre steder i Judea-ørkenen, var de eldste hebraiske bibelhåndskrifter man kjente til fra det tiende århundre e.Kr. I dag sitter vi med rester av mer enn to hundre bibelruller fra perioden 250 f.Kr. - 135 e.Kr. Når det gjelder små detaljer er det mange ulikheter mellom bibelrullene. Også når skriftene i Det nye testamente siterer bøker fra Det gamle testamente, aner vi et slikt mangfold, med forskjeller mellom ulike hebraiske og greske bibelruller. Ulikheter oppsto når Bibelen ble kopiert av nye generasjoner av skrivere. Av og til ble samme bibelbok formidlet både i en kortere og en lengre utgave. I noen tilfeller representerer Septuaginta, den greske oversettelsen av Det gamle testamente, en eldre og kortere utgave av den aktuelle bibelboken enn den som ble hebraisk standardtekst. Dette ser ut til å gjelde både for Jeremia, Esekiel og Samuelsbøkene.

Fjerdeparten av bibelrullene og –fragmentene fra Qumran er kopiert av skrivere i Samfunnets egen skrivertradisjon. Her forholder man seg forholdsvis fritt til den overleverte teksten, og kan forandre eller modernisere detaljer i den når man finner det nødvendig (den store Jesaja-rullen hører til denne gruppen). En slik holdning til bibelteksten skiller seg klart fra de 40% av bibelrullene fra Qumran som ligger nær opp til den senere hebraiske standardteksten. Disse andre bokrullene, som åpenbart er importert til senteret i Qumran, er mer konservative og nøyaktige i sin gjengivelse av tekstene. Den Jesaja-rullen som Sukenik tidlig fikk kjøpt (1QIsa^b), hører til blant disse.

En rekke bibelhåndskrifter er også funnet andre steder i Judea-ørkenen, bokruller som ble brukt av dem som kjempet i de to jødiske opprør mot romerne (66-70 og 132-135 e.Kr.). Teksten i disse bokrullene er identisk med den hebraiske standardteksten de senere rabbinere tok vare på gjennom århundrene, som ble nedfelt i bibelutgaver i tiende og ellefte århundre e.Kr. og utgjør grunnlaget for moderne bibeloversettelser. Opprørernes bibelruller viser at standardutgaver av bibelbøkene allerede må ha vært på plass i tempelet i det første århundre e.Kr. Tradisjonen med slike autoriserte mønsterruller går tilbake til det første århundre f.Kr., og kanskje helt til makkabeertiden. Samtidig var det altså fortsatt bibelruller i omløp som i større eller mindre detaljer kunne avvike fra standardteksten.

I Qumran ble det funnet kopier av samtlige gammeltestamentlige bøker med unntak av Esters bok. Men allusjoner til uttrykk fra Esters bok viser at også den var kjent i Samfunnet. Moses, profetene og Salmene er gitte, autoritative skrifter som tolkes og kommenteres. Det er ulike meninger om hvorvidt Samfunnet hadde en klar grense rundt sine hellige skrifter. Mosebøkene var ferdige og fikk almen autoritet i det femte århundre, de siste profetbøkene i det tredje århundre f.Kr. Det er ikke like lett å fastslå når den tredje del av den jødiske bibel, Skriftene, var endelig samlet. Her regner vi med at også disse skriftene er allment anerkjent rundt 100 f.Kr. Men i Samfunnet så man gudgitt inspirasjon også i andre skrifter som Jubileerboken og Enoksbøkene. Samtidig hadde man en sterk visshet om Guds hellige ånds nærvær i menigheten, som lærte dem hvordan de ulike skriftene skulle tolkes.

Qumran-funnene og studiet av tidlig jødisk tradisjon

De fleste av de rundt tre hundre ulike skriftene i boksamlingen fra Qumran ble ikke skrevet innenfor Samfunnets snevre grenser. De representerer en videre jødisk tradisjon og litteratur fra det annet og første århundre f.Kr. Også her finner vi en rekke ulike genrer.

Salmer og liturgier vitner om en felles tradisjon rundt tempelet i Judea, før Samfunnet og den øvrige esseerbevegelsen fant sine egne veier.

Flere visdomsbøker ble funnet, katekismer som fortsetter tradisjonen fra Salomos ordspråk og den apokryfe Siraks bok. I tillegg til detaljert veiledning for livet inneholder flere av dem vakre dikt om endetiden og dommens dag.

Fra Samfunnet selv finner vi en rekke skrifter med bud og veiledning, rettet både mot medlemmene og dem med særskilt undervisningsansvar. En traktat om lovens forskrifter viser nære forbindelser mellom budtradisjonen i Qumran og rabbinisk litteratur fra 3. – 6. årh. e.Kr., som omtaler konkurrerende jødiske retninger fra tiden da tempelet stod. Traktaten fra Qumran ser ut til å representere samme lovtolkning som de senere rabbinere tilla saddukeerne, og polemiserer mot alternative tolkninger som (ifølge rabbinerne) ble forsvart av fariseerne.

Videre finner vi en rekke bearbeidelser av tradisjoner og skrifter fra Det gamle testamente (engelsk: *parabiblical literature*). Forskerne ble forundret over å finne utgaver av Mosebøkene der noen avsnitt var sløyfet og andre lagt til ('Reworked Pentateuch'). Flere fragmentariske tekster handler om den rettfærdige israelitt som får en sentral rolle ved den fremmede storkongens hoff. I Bibelen finner vi denne genren i 1. Mosebok 37–50, Daniel 1–6 og Esters bok. To arameiske 'søskenbarn' til Bibelens hebraiske Ester-bok kom for dagen, likeså flere tekster beslektet med Daniels bok.

En særlig gruppe tekster er Samfunnets egne utlegninger av bibelske profetbøker og Salmenes bok. De bibelske skriftene leses som profetier om Samfunnets egen tid, og detaljer i bibelversene tolkes ofte symbolsk for å få fasiten til å passe.

I andre skrifter møter vi nye profeter eller skrifttolkere som legger sine tanker om folkets historie, om nåtid og fremtid inn i nyutgaver av bibelske fortellinger, som blir utgitt i navnet til bibelske skikkelser som Enok, Noa, Moses, Jeremia eller Esekiel. Enkelte skrifter presenterer seg som direkte åpenbart av en engel fra Gud. Ett av disse er Jubileerboken, en gjenfortelling av 1. og 2. Mosebok fra tidlig i 2. årh. f.Kr. Boken har lenge vært kjent i sin helhet. Den ble funnet i en rekke kopier i Qumran og stammer kanskje fra noen av Samfunnets forløpere. Levis testamente inneholder stoff som 'mangler' i Det gamle testamente, og som prestelige fortolkere bruker til å utfylle det bibelske materialet.

En del av disse bøkene reflekterer et apokalyptisk verdensbilde, som bryter gjennom i de urolige tiårene rundt 200 f.Kr.: Israels folk erfarer nå krig og trengsel. De store verdensriker representerer makter som strider mot Gud og hans utvalgte folk. Men snart kommer dommens dag, Guds rike skal bryte inn og Israels folk få erfare fred og velsignelse. Historiesynet kan være deterministisk: historien er inndelt i perioder som Gud har forordnet fra begynnelsen. De fromme skriverne hørte til grupper som mente de hadde en særlig plass i Guds plan for disse de siste tider. Til disse apokalyptiske bøkene regner vi Daniel og 1. Enoks bok. Flere av dem er skrevet

på arameisk og åpenbart eldre enn Samfunnet (Samfunnets egne menn diktet og skrev på hebraisk). Men deres særpreg passet godt med Samfunnets teologi, og de ble derfor tatt vare på og kopiert av Samfunnets skrivere. I Qumran fant man flere kopier av den arameiske originalteksten til 1. Enoks bok, en samling av fem bøker som vokste frem mellom 250 og 150 f.Kr. Flere nytestamentlige skrifter viser hvor stor anseelse denne bokrekken hadde blant jødene i tiden rundt vår tidsregnings begynnelse. 1. Enoks bok ble senere tatt vare på i flere orientalske kirker, mens rabbinerne ble mer skeptiske til slike åpenbaringsbøker.

Tempelrullen kan stamme fra en annen esseisk gren enn Samfunnet. Dette skriftet er langt på vei en nytugave av 5. Mosebok og skisserer hvordan tempelet skal bygges og tjenesten der ordnes. I formen er det en engel som taler til Moses og gir ny autoritativ veiledning. Bak en slik bok aner vi selvbevisste esseiske prester i makkabeertiden som mente at de sto i nær kontakt med åpenbaringskilder fra det høye.

De mange ulike Qumranskriftene viser at frem til tempelet falt i år 70 e.Kr., var jødedommen en mangfoldig størrelse, det fantes ingen normativ rabbinsk jødedom. Man sto sammen om tempelet og Toraen (Mosebøkene), men kunne ha ulike syn både på liv og lære. Rabbinsk jødedom vokser frem i århundrene etter det siste jødiske opprør i det annet århundre e.Kr. På noen punkter viderefører rabbinismen tradisjoner fra legmannspartiet fariseerne fra tiden før tempelets fall. Men også prestelige kretser setter sitt preg på rabbinernes hovedskrifter fra det tredje til det sjette århundre; Misjna, Talmud og tidlige bibelkommentarer. Etter tempelets fall ser det ut til at esseerne og prestepartiet saddukeerne forsvinner som egne størrelser, og de jødekristerne ble etter hvert utelukket fra synagogen i en langvarig prosess som varte i flere århundrer. Slike jødekristerne spilte en sentral rolle da skrifter vi nå kjenner fra Qumranbiblioteket, fant veien inn i de unge kristne kirker fra det annet århundre.

Qumranfunnene og Det nye testamente

Samfunnets endetidsorienterte bibelforståelse har mange paralleller i Det nye testamente. Også der møter vi en bevegelse som leser Det gamle testamente profetisk, og hevder at Moses, profetene og Salmenes bok taler om Jesus fra Nasaret, om hans disipler og deres nye menighet, og om de trengsler motstanderne påfører dem.

Både Samfunnets egne skrifter og andre bøker i denne boksamlingen er med på å kaste nytt lys over Det nye testamente. De gir oss mer kunnskap om det jødiske samfunn Jesus og de første jødekristne hørte til. Ut fra visdomsbøkene i Qumran ser vi at Jesus i sin undervisning langt på vei fremtrer som en jødisk visdomslærer. Og det er påfallende paralleller mellom Samfunnets selvforståelse og den vi møter i den tidlige Jesusbevegelsen.

De jødiske messiashåp trer i Qumranskriftene frem med ulike fasetter som setter nytestamentlige tekster i klarere profil. Noen tekster venter på en messiansk fyrste. Andre legger vekt på endetidens prest og lærer. Han kan skildres som en som lider for den rettferdige sak og opphøyes til Guds himmel. Det er også skrifter som legger mer vekt på endetidens messianske menighet enn på enkeltskikkelser som man venter på.

Esseerne var strenge i sin lovforståelse. Mens fariseerne var et legmannsparti som gikk inn for nye løsninger som var praktikable i samtiden, sto esseerne for gamle tradisjoner med røtter i presteskapet i Jerusalem. Flere evangelietekster vitner om at Jesus tar et oppgjør med den strenge selvforståelsen og lovtolkningen esseerne sto for.

I lys av boksamlingen fra Qumran trer Jesus og nytestamentlige tekster frem i skarpere konturer - mer jødiske, og ofte mer dynamiske enn man før var klar over. Det er i dag problematisk å hevde at nytestamentet er en hellenistisk bok formet blant ikke-jødiske folkeslag. Qumranfunnene stadfester at evangeliene primært må forstås ut fra en jødisk og hebraisk kontekst, selv om de ble skrevet og spredt på datidens verdensspråk, gresk.

Flere uttrykk fra Dødehavsrullene har påfallende paralleller i Det nye testamente. Tidligere ville noen forklare dette med at kristendommens vugge sto hos esseerne; både døperen Johannes, Jesus og Paulus skulle ha gått i lære hos dem. Det er neppe riktig. Mange av uttrykkene er ganske enkelt allment jødisk arvegods fra denne tiden. Andre kan representere bevisst adopsjon og nytolkning fra de nytestamentlige forfatteres side, som kan ta tenkt som følger: 'Vi vet at det er Jesus som er Messias og verdens lys. Da er det bare vi, hans disipler, som med rette kan kalles lysets barn – selv om det var esseere som først formulerte denne selvbetegnelsen.' Videre kan en del esseere ha sluttet seg til den første Jesusbevegelsen, slik at jødekristne av esseerætt fikk sette sitt preg på flere nytestamentlige skrifter.

Qumranskriftene kan hverken bevise eller motbevise Det nye testamentes sannhet eller Jesu påstand om at han er den som på endegyldig vis representerer Israels Gud. Men gjennom dem

trer både nasareeren og hans disipler frem i profil som fullblods jøder, barn av sin tid. Og dét bør gi et nødvendig korrektiv til Vestens kirker, som ofte glemmer sine jødiske røtter.

Torleif Elgvin